

WIOLETTA SMYL

RODZINNA EDUKACJA TELEWIZYJNA

WSTĘP

Rodzinna edukacja telewizyjna wpisuje się w ramy szeroko rozumianej edukacji medialnej. Zadaniem edukacji medialnej jest wykształcenie w odbiorcy określonych kompetencji medialnych. Edukacja telewizyjna, realizowana na płaszczyźnie rodziny, ma na celu przygotowanie najmłodszych odbiorców do prawidłowej percepcji przekazów telewizyjnych. Właściwy odbiór telewizji to odbiór aktywny, krytyczny i selektywny.

W artykule zostaną wskazane drogi realizacji rodzinnego wychowania telewizyjnego, a w jego ramach kształcenia kompetencji właściwego odbioru telewizji. Rozważania o rodzinnej edukacji telewizyjnej zostaną poprzedzone analizą relacji na płaszczyźnie dziecko – telewizja. Bez określenia kierunku wpływu przekazów telewizyjnych na najmłodszego odbiorcę nie sposób mówić o kształtowaniu kompetencji medialnych dziecka. Nauka właściwego odbioru telewizji jest odpowiedzią na nieprawidłowe relacje dziecka z tym środkiem medialnego przekazu.

Wychowanie telewizyjne w rodzinie napotyka na swej drodze wiele trudności. Niewłaściwe wzory odbioru, jak również nadmierne oglądanie telewizji przez rodziców, czasem wręcz ich uzależnienie od telewizji i innych mediów, zakłóca proces rodzinnego kształcenia telewizyjnego. Traktowanie przez rodziców telewizji jako elektronicznej niańki w opiece nad dzieckiem stanowi również wielką przeszkodę w prawidłowym zbudowaniu relacji dziecka ze światem telewizji.

WPŁYW TELEWIZJI NA ROZWÓJ DZIECKA

Kontakt dziecka z mediami rozpoczyna się od najwcześniejszych lat jego życia. Spośród wszystkich środków masowego przekazu najwięcej czasu dzieci poświęcają telewizji. Najmłodszy odbiorcy zaczynają oglądać telewizję około drugiego roku życia. Badania wskazują, iż dziecko spędza wówczas przed telewizorem średnio 45 minut dziennie¹. Wraz z wiekiem intensywność kontaktów dziecka z tym medium znacznie wzrasta. Dziecko w wieku szkolnym w dni powszednie przed telewizorem spędza od dwóch do czterech godzin. W dni wolne od zajęć szkolnych czas ten wzrasta do pięciu godzin². Z uwagi na to, iż młodzi widzowie codziennie mnóstwo czasu poświęcają na odbiór przekazów telewizyjnych, dzieciństwo współczesnych dzieci często nazywane bywa dzieciństwem telewizyjnym³. Ta codzienna, często wielogodzinna percepcja treści telewizyjnych przez młodych odbiorców ma niewątpliwie wielki wpływ na ich rozwój psychiczny i społeczny.

Korzystanie przez młodego odbiorcę z telewizji i innych mediów elektronicznych w sposób nieprawidłowy może prowadzić do negatywnych zmian w jego osobowości. Kierunek wpływu przekazów telewizyjnych na dziecko zależy od charakteru odbioru ich treści, który może być: aktywny – bierny, krytyczny – bezkrytyczny, selektywny – nieselektywny (czynniki wewnętrzne), a także od zakresu korzystania z telewizji, a więc od wymiaru czasu poświęcanego na jej oglądanie i pory odbioru oraz od rodzaju i tematyki oglądanych programów (czynniki zewnętrzne)⁴. Określone skutki odbioru treści telewizyjnych przez dziecko zależą od poziomu jego rozwoju umysłowego, moralnego i etycznego.

---

¹ Dzieci poniżej trzeciego roku życia nie powinny w ogóle oglądać telewizji. Dzieci w wieku przedszkolnym nie powinny oglądać telewizji dłużej niż pół godziny dziennie (L. Dyczewski, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin: TN KUL 2003, s. 173).

² J. Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 1996, s. 17, 23. Pod względem czasu, który polskie dzieci poświęcają na odbiór telewizji, należą one do czołówki europejskiej (tamże, s. 213).

³ Tamże, s. 5.

⁴ L. Dyczewski, *Media elektroniczne a proces wychowania w rodzinie. Wyzwania dla edukacji medialnej*, w: *Rodzina, dziecko, media*, red. L. Dyczewski, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2005, s. 139; M. Wróńska, *Telewizja jako medium oddziaływania na dzieci i młodzież*, „Edukacja Medialna” 1(1998), s. 12.

Niedojrzałość psychiczna i emocjonalna dziecka, niestabilizowany system wartości oraz brak krytycyzmu w odbiorze programów telewizyjnych sprawiają, iż młody odbiorca nie potrafi selekcionować, a także krytycznie oceniać ich treści⁵. Ze względu na brak odpowiedniej wiedzy i doświadczenia dziecko często nie potrafi zrozumieć, co jest istotne i wartościowe, a co drugorzędne w przekazach telewizyjnych⁶. Najmłodszy odbiorca, mniej więcej do szóstego roku życia, nie potrafi wyznaczyć granicy pomiędzy fikcją prezentowaną w telewizji a rzeczywistością⁷.

Nadmierne oglądanie telewizji przez młodych odbiorców nie sprzyja kształtowaniu odpowiednich postaw w relacji z tym środkiem medialnego przekazu. Negatywne skutki nieprawidłowych relacji na płaszczyźnie dziecko – telewizja można wręcz mnożyć: potęgowanie postawy bierności, bezkrytycyzmu i umysłowego lenistwa, osłabienie rozwoju wyobraźni u dziecka oraz umiejętności abstrakcyjnego myślenia, obniżenie zdolności kojarzenia i wnioskowania, kształtowanie relatywizmu poznawczego i moralnego⁸. Bierny i bezkrytyczny charakter korzystania przez młodych odbiorców z mediów, zwłaszcza z telewizji, może zatem budzić uzasadniony niepokój. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż siła wpływu negatywnych treści telewizyjnych zależy od tego, jaki świat wartości posiada młody telewidz.

Niektóre programy telewizyjne mogą zakłócić właściwy rozwój psychiczny i emocjonalny najmłodszych odbiorców. Treściami przekazywanymi przez tele-

---

⁵ D. J u s e w i c z, *Dziecko i reklama telewizyjna*, w: *Środowiska wychowawcze i edukacja dorosłych w dobie przemian*, red. T. Aleksander, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2003, s. 47.

⁶ Według badań amerykańskich „mniej niż połowa dzieci w wieku przedszkolnym rozumie zaledwie połowę tego, co ogląda w telewizji” (D y c z e w s k i, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, s. 166). Kilkuletnie dziecko bezgranicznie wierzy w to, iż wszystko, co prezentują media, jest wiarygodne i prawdziwe. Dziecko z wiekiem uczy się odróżniać rzetelne treści od tych, które są nieprawdziwe. O właściwych wyborach wśród komunikatów medialnych można mówić dopiero wówczas, gdy odbiorca potrafi w sposób rozważny i krytyczny selekcionować docierające do niego przekazy oraz ma względem nich odpowiedni dystans (P a w e ł V I, *Instrukcja pastoralna Communio et progressio*, w: *Kościół o środkach komunikowania myśli*, red. J. Góral, K. Klauza, Częstochowa 1997, s. 222).

⁷ Z. G r z e g o r s k i, *Dialog rodzinny – formacja i korektura wpływu masowego przekazu*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982, s. 476.

⁸ D y c z e w s k i, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, s. 166-167; J. I z d e b s k a, *Rodzinną edukacją medialną dziecka*, w: *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań: Wydawnictwo eMPI² 2004, s. 381.

wizję, które negatywnie oddziałują na rozwój dziecka, są: nadmiernie ekspozowane obrazy przemocy, przestępczości i pornografii⁹, propaganda, promowanie konsumpcyjnego stylu życia oraz dominacja obrazu w telewizji, a w konsekwencji marginalizacja słowa¹⁰.

Przedstawiane w telewizji obrazy przemocy stopniowo kształtują osobowość młodego odbiorcy. Oczywiście ogromne znaczenie ma ilość czasu poświęcanego na percepcję tego typu przekazów. Jeżeli dziecko jest częstym odbiorcą programów nasyconych agresją, to wówczas ich wpływ może prowadzić do niekorzystnych zmian w różnych sferach jego osobowości. Zbyt częste oglądanie w telewizji obrazów grozy, przemocy i okrucieństwa może prowadzić do wzrostu agresywności u dziecka¹¹.

Najbardziej niepokojącym skutkiem oddziaływania na dziecko scen przemocy prezentowanej w telewizji jest obniżenie jego wrażliwości moralnej – zjawisko to zwane jest desensytyzacją. Agresywne treści telewizyjne, szczególnie, gdy są wielokrotnie powtarzane i nasycone emocjonalnie, z wielką siłą oddziałują na dziecięcą psychikę. U młodych odbiorców telewizji można zaobserwować zmniejszenie lub utratę wrażliwości na ból, cierpienie i nieszczęście drugiego człowieka, jak również nieczułość na agresję w życiu społecznym¹². Co prawda, prezentowane w telewizji sceny brutalności i destrukcji nie zawsze są czynnikiem popychającym młodych ludzi do aktów przemocy, jednak niewątpliwie przyzwyczajają one odbiorców do agresywnych i drastycz-

---

⁹ Media często kreują fałszywy obraz świata poprzez „wyołbrzymianie obrazu patologii społecznej – nadmierne ekspozowanie scen gwałtu, grozy, przemocy i seksualizmu przy jednoczesnym braku gruntownej analizy społecznej sytuacji” (J. Gajda, *Media audiowizualne – wpływowe środowisko wychowawcze dziecka: zagrożenia, szanse, profilaktyka*, w: *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa. Telewizja i inne mass media w życiu dziecka – wyzwaniem dla edukacji medialnej*, red. J. Izdebska, T. Sosnowski, t. I, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 2005, s. 144).

¹⁰ A. Wróbel, *Pedagogika wobec medialnej manipulacji*, w: *Pedagogiczne drogowskazy*, red. B. Juraś-Krawczyk, B. Śliwerski, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2000, s. 129.

¹¹ J. Gajda, S. Juszczyk, B. Siemieniecki, K. Wenta, *Edukacja medialna*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2004, s. 121; Izdebska, *Rodzinna edukacja medialna dziecka*, s. 381.

¹² „Często [...] powtarzane bodźce przestają być stymulujące, pojawia się zubożenie na tego typu sceny, które, aby mogły wywołać reakcję dziecka, muszą być coraz bardziej drastyczne” (Izdebska, *Multimedia zagrażające współczesnemu dziecku*, w: *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa. Komputer i Internet w życiu dziecka i obraz jego dzieciństwa*, red. J. Izdebska, T. Sosnowski, t. II, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, 2005, s. 111).

nych zachowań¹³. Telewizja ma ogromny wpływ na młodego widza przede wszystkim z dwóch powodów. Po pierwsze dlatego, że na jej odbiór dziecko poświęca mnóstwo czasu, po drugie dlatego, że psychika dziecka jest bardzo plastyczna i w konsekwencji bardzo podatna na wpływy¹⁴. A zatem nieracjonalne korzystanie z telewizji, a w szczególności percepcja negatywnych przekazów, może być szkodliwa dla dopiero kształtującej się osobowości dziecka.

Analizując relacje na płaszczyźnie dziecko–telewizja nie sposób pominąć zjawiska, jakim jest uzależnienie od telewizji. Obecnie coraz więcej młodych odbiorców jest uzależnionych od korzystania z mediów elektronicznych, tj. od telewizji i komputera (gier komputerowych, Internetu). Odbiorcy uzależnieni od telewizji korzystają z niej nawet po kilkadziesiąt godzin tygodniowo. Konsekwencją tego jest ograniczenie czasu poświęcanego na pracę i aktywny odpoczynek. Nie pozostaje to również bez wpływu na sferę kontaktów interpersonalnych młodych widzów¹⁵. W sytuacji, gdy codzienne oglądanie telewizji pochłania młodemu odbiorcy wiele godzin, wypierając inne, ważne dla jego prawidłowego rozwoju zajęcia, dominują negatywne skutki na płaszczyźnie relacji dziecka z tym medium¹⁶.

PRZYGOTOWANIE DZIECKA W RODZINIE DO ODBIORU TELEWIZJI

Percepcja programów prezentowanych w telewizji zależy od osobowości dziecka, a więc przede wszystkim od tego, jaki ma ono system wartości. Najmłodszy odbiorca treści telewizyjnych znajduje się dopiero na początku drogi ku rozwojowi własnej osobowości. Dla jej ukształtowania wielkie znaczenie ma rodzina, która jest najlepszym i najbardziej naturalnym środowiskiem, koniecznym dla prawidłowego rozwoju dziecka oraz odpowiedniego ukształtowania jego osobowości¹⁷.

---

¹³ M. Braun-Gałkowska, *Potrzeba pedagogiki mediów*, w: *Kultura w kręgu wartości*, red. L. Dyczewski, Lublin: TN KUL 2001, s. 156; J. Chwaszcz, M. Pietruszka, D. Sikorski, *Media*, Lublin: Wydawnictwo KUL, Wydawnictwo Gaudium 2005, s. 119-120, 129; Izdebska, *Media elektroniczne*, s. 140.

¹⁴ Wrońska, *Telewizja jako medium...*, s. 13-14.

¹⁵ Braun-Gałkowska, *Potrzeba pedagogiki mediów*, s. 156.

¹⁶ J. Komorowska, *Telewizja a wychowanie w rodzinie i zdrowie psychiczne dziecka*, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa: Pallottinum 1990, s. 124.

¹⁷ E. Kasztelan, *Stan zareklamowania. Reklama wobec dziecka w środkach masowego przekazu*, Wrocław: Atla 2 1999, s. 168.

Negatywne oddziaływanie telewizji na dziecko, będące skutkiem nieracjonalnego z niej korzystania, jak również częstego odbioru negatywnych treści, jest wyzwaniem dla rodzinnej edukacji telewizyjnej. Należy chronić dziecko przed zagrożeniami, jakie stwarza telewizja. Konieczne jest podjęcie działań wychowawczych, mających na celu przygotowanie dziecka do odbioru przekazów telewizyjnych, a tym samym złagodzenie negatywnych skutków ich oddziaływania. Rodzina stanowi podstawowe i najważniejsze środowisko wychowania dziecka, które jako pierwsze i najbliższe najintensywniej na nie oddziałuje. Rodzinne środowisko życia dziecka stanowi fundamentalne miejsce jego rozwoju i kształtowania się struktur osobowości. Największy wpływ formacyjny w dziedzinie przygotowania dzieci do korzystania z telewizji i innych mediów mają właśnie rodzice¹⁸. Z uwagi na to edukacja telewizyjna dziecka powinna być realizowana przede wszystkim na płaszczyźnie rodziny.

Podstawowym celem rodzinnego wychowania telewizyjnego powinno być przygotowanie dziecka do korzystania z telewizji. Proces rodzinnej edukacji telewizyjnej powinien zmierzać do ukształtowania w młodych odbiorcach określonych kompetencji odbioru telewizji. Kompetencje medialne¹⁹, które powinny być kształtowane i rozwijane w ramach wychowania audiowizualnego dzieci, to przede wszystkim umiejętność selektywnego wyboru mediów i przekazów medialnych oraz krytycznego i aktywnego ich odbioru²⁰.

Fundamentalną funkcją rodziny jest socjalizacja, a w jej ramach przygotowanie dziecka do aktywnego uczestnictwa w kulturze medialnej. Rodzice, wprowadzając dziecko w środowisko medialne, z pełną odpowiedzialnością powinni wyznaczać młodym odbiorcom zakres kontaktów z różnymi źródłami

---

¹⁸ Największe i najbardziej znaczące oddziaływanie na dziecko ma środowisko rodzinne, gdyż jego wpływ rozpoczyna się już w najwcześniejszym etapie życia, w którym osobowość dziecka jest bardzo plastyczna i bardzo podatna na otoczenie (L. Dycze w s k i, *Rodzina polska i kierunki jej przemian*, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1981, s. 208).

¹⁹ Kompetencja medialna to „[...] wyposażenie dzisiejszego człowieka w takie umiejętności, które w nowoczesnym społeczeństwie pomagają mu wszechstronnie korzystać z mediów dla swojego pełnego rozwoju” (t e n ż e, *Konieczność kompetencji medialnej w rodzinie*, w: *Rodzina, dziecko, media*, red. L. Dyczewski, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2005, s. 345). Głównym celem kompetencji medialnej jest „nie tyle ochrona siebie przed negatywnymi skutkami oddziaływania mediów, co przede wszystkim wszechstronne przygotowanie do coraz lepszego wykorzystywania mediów [...] dla rozwoju swojej osobowości” (tamże, s. 348).

²⁰ J. I z d e b s k a, *Dziecko i rodzina polska wobec zagrożeń telewizji i innych mediów*, w: *Rodzina XX wieku wobec dobra dziecka*, t. II: *W służbie dziecka*, red. J. Wilk, Lublin: Katedra Pedagogiki Rodziny KUL 2003, s. 416.

wpływów społecznych, a w szczególności z telewizją²¹. Odbiór telewizji przez dzieci odbywa się przeważnie w środowisku rodzinnym. Stwarza to rodzicom doskonałą okazję do prawidłowego ukierunkowania relacji, jakie zachodzą pomiędzy dzieckiem a telewizją. Podkreślenia wymaga fakt, iż rodzinna edukacja telewizyjna powinna być prowadzona systematycznie, od pierwszych lat życia dziecka, bowiem tylko wtedy będzie ona miała szansę na pełną realizację.

Niezbędny jest udział rodziców w procesie przygotowania dziecka do korzystania z telewizji i kształtowania jego kompetencji audiowizualnych. Zainteresowanie rodziców tym, w jaki sposób dziecko korzysta z telewizji, powoduje, iż sposób i zakres odbioru przekazywanych przez nią treści jest prawidłowy, jeśli chodzi o wymiar czasu korzystania z telewizji, porę odbioru programów, rodzaj i tematykę odbieranych programów oraz charakter odbioru²².

Rodzice powinni wprowadzić konkretne zasady dotyczące dostępu dziecka do telewizji. Podstawową zasadą korzystania z telewizji powinien być umiar, czyli zdolność wyboru niektórych tylko programów oraz określenie czasu, przeznaczonego na ich odbiór²³. Dorośli powinni kształtować w dziecku zdolność wyboru wśród treści, które prezentuje telewizja²⁴. Na rodzicach spoczywa odpowiedzialność za to, ile czasu dziecko spędza przed telewizorem oraz jakie informacje z niego odbiera. Wybór programu dla dziecka nie może być przypadkowy. Dorośli powinni pozwalać dziecku na oglądanie tylko takich programów, które są odpowiednie dla jego wieku i rozwoju psychicznego. A zatem konieczne jest wprowadzenie zakazu oglądania treści, które mogą zakłócać właściwy rozwój psychiczny i emocjonalny najmłodszych odbiorców (scen okrucieństwa, grozy, przemocy, erotyki). Kontrola oglądanych przez dziecko programów, prowadzona przez dorosłych, może wpłynąć na to,

---

²¹ A. Jachnis, J. F. Terelak, *Psychologia konsumenta i reklamy*, Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta 1998, s. 292-293.

²² Izdebska, *Rodzinna edukacja medialna dziecka*, s. 383.

²³ Dziecko nie powinno nigdy oglądać w krótkim czasie wielu programów, gdyż nie ma wówczas miejsca na ich przeanalizowanie i właściwe zrozumienie (M. Braun-Galkowska, *Wykorzystanie środków masowego przekazu w procesie wychowania rodzinnego*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982, s. 465).

²⁴ J. Nagórny, *Dziecko wśród mediów. Wychowanie w rodzinie do korzystania ze środków społecznego przekazu*, Częstochowa: Święty Paweł 2004, s. 34-35.

iż odbiór przekazów telewizyjnych będzie w pozytywny sposób kształtować młodego odbiorcę, nie zubożając go psychicznie²⁵.

Zadaniem rodziców jest aktywne współuczestnictwo razem z dzieckiem w odbiorze treści telewizyjnych. Dzięki temu dorośli będą mogli ocenić, w jaki sposób dziecko odbiera programy telewizyjne oraz poznać odczucia, jakie wywołują w nim treści zawarte w owych programach. Rodzice powinni być świadomi tego, jakie treści z telewizji odbiera ich dziecko. Wspólne oglądanie telewizji daje rodzicom możliwość kontroli nad tym, jakie informacje z telewizji odbiera ich dziecko, a także możliwość wyjaśniania niezrozumiałych dla niego treści²⁶. Wspólne uczestnictwo w odbiorze przekazów telewizyjnych jest również okazją do zapoznania dziecka z tym, jaki system wartości mają rodzice oraz jaki jest ich stosunek do wartości propagowanych w telewizji. Rodzice powinni przekazywać dziecku określone normy, wartości i wzory zachowań, a następnie pomagać mu zbudować własny system wartości.

Konieczny jest dialog na płaszczyźnie rodziny ogniskujący się wokół treści zawartych w programach telewizyjnych. Oczywiście niezbędnym warunkiem prowadzenia dyskusji jest wspólne obejrzenie programu. Dziecko czuje potrzebę dyskusji o treściach, których dostarcza mu telewizja. Rozmowa z doświadczonym odbiorcą mediów może być bardzo pomocna w wyjaśnieniu dziecku niezrozumiałych dla niego zagadnień. Rozmowa nie tylko ułatwia dziecku lepsze zrozumienie tego, co przekazuje telewizja, ale również uczy je aktywnej oceny etycznej treści, które do niego docierają²⁷. W konsekwencji służy to wychowaniu dziecka do „umiarkowanego, krytycznego, czujnego i ostrożnego”²⁸ korzystania z telewizji. Podkreślić należy jednak, iż ma to być dialog rodziców z dzieckiem (nie monolog osoby dorosłej) dotyczący wspólnie obejrzanego programu, oparty na wzajemnej wymianie sądów, opinii i refleksji na temat problematyki moralnej i poznawczej treści telewizyjnych.

Badania wskazują, że analizowanie wspólnie z dzieckiem przekazów telewizyjnych powoduje, iż nawet programy nasycone przemocą i okrucieństwem

---

²⁵ M. Braun-Gałkowska, I. Ulfik-Jaworska, *Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci*, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2002, s. 61; Gajda, *Media audiowizualne*, s. 148-149; Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja*, s. 274-275.

²⁶ J. Gajda, *Dziecko przed telewizorem*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1983, s. 49; Kaszetałan, *Stan zareklamowania*, s. 164.

²⁷ M. Sokołowski, *Telewizyjny świat agresji*, „Edukacja Medialna” 4(1998), s. 18, 21.

²⁸ Nagórny, *Dziecko wśród mediów*, s. 36.

mają na najmłodszych odbiorców mniejszy wpływ negatywny²⁹. Jest to bardzo ważny argument, przemawiający za tym, iż dyskusja dorosłych z młodym odbiorcą, dotycząca przekazów telewizyjnych, jest rzeczą konieczną i niezbędną. Rodzice bowiem mogą minimalizować negatywne oddziaływanie różnych programów poprzez rozmowę z dzieckiem na temat ich treści.

Janusz Gajda wymienia trzy podstawowe powody, dla których powinno się prowadzić z dziećmi dyskusję na temat oglądanego programu. Po pierwsze – dziecko po obejrzeniu programu znajduje się pod wpływem silnych przeżyć emocjonalnych i czuje potrzebę podzielenia się swoimi wrażeniami. Po drugie – dziecko często nie jest w stanie odpowiednio zrozumieć całej treści programu, dlatego konieczne jest wyjaśnienie mu niezrozumiałych kwestii. I wreszcie po trzecie – dyskusja pozwala lepiej zrozumieć przekaz telewizyjny, a konfrontacja argumentów innych domowników oglądających program ułatwia dokonanie jego trafnej oceny³⁰.

UDZIAŁ RODZICÓW

W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA KOMPETENCJI MEDIALNYCH DZIECKA

Skutki oddziaływania treści telewizyjnych zależą przede wszystkim od kompetencji odbiorców. To, czy odbiór telewizji przyniesie takie czy inne rezultaty, zależy od tego, w jaki sposób dziecko korzysta z telewizji. Dlatego niezwykle ważną, choć niełatwą kwestią jest rozwijanie w dziecku zdolności dokonywania wyboru przekazów telewizyjnych oraz zdolności oceny zawartości programu. Umiejętność tę należy rozwijać w dziecku już od najmłodszych lat. W ciągu pierwszych lat życia dziecka kształtują się określone nawyki odbioru telewizji. Jeżeli odbiorca w dzieciństwie nie nauczy się korzystać z telewizji w sposób racjonalny, to później trudno to zmienić.

W trosce o właściwy rozwój dziecka rodzice mają za zadanie wskazać mu prawidłową drogę w obcowaniu ze światem telewizyjnym. Obowiązkiem rodziców jest edukacja dziecka w dziedzinie przekazów telewizyjnych. Przygotowanie dziecka do odbioru telewizji polega na rozwijaniu w nim określonych kompetencji medialnych, tj. wyrabianiu umiejętności selektywnego wyboru określonych programów oraz aktywnego i krytycznego odbioru zawartych w nich treści.

²⁹ Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja*, s. 229.

³⁰ Gajda, *Dziecko przed telewizorem*, s. 43-44.

Rodzinna edukacja telewizyjna powinna mieć na celu ukształtowanie postawy selektywnego wyboru mediów i treści przez nie przekazywanych. Rozwijanie postawy selektywnej wymaga dużego wysiłku intelektualnego i moralnego. Odbiorca wykazujący tę postawę, dokonując selekcji wśród przekazów telewizyjnych, rezygnuje z odbioru szkodliwych treści i wybiera tylko te, które są wartościowe. Wybór określonego programu powinien być świadomy, rozważny, odpowiedzialny i poprzedzony oceną. Wybór ten powinien być oparty na bazie stałych kryteriów – moralnych, społecznych, religijnych i estetycznych³¹. Rodzice w ramach rodzinnej edukacji telewizyjnej powinni uczyć dziecko, jak dokonywać słusznych wyborów wśród treści, które przekazuje telewizja i w konsekwencji wykształcić w nim postawę selektywną.

Kolejną kompetencją medialną, do której ukształtowania powinna zmierzać edukacja audiowizualna dziecka w rodzinie, jest krytyczny stosunek do treści telewizyjnych. Postawa krytyczna wobec telewizji jest oznaką niezależnego myślenia odbiorcy. Osoba o tej postawie nie odbiera treści prezentowanych w telewizji w sposób łatwawierny, lecz poddaje je głębokiej analizie. Jednostka z ukształtowaną postawą krytyczną korzysta z telewizji w sposób dojrzały, kreatywny i twórczy z odpowiednim dystansem emocjonalnym wobec przekazywanych w niej treści. Krytyczny odbiór programu polega na pełnym, całościowym odbiorze zawartych w nim treści z dużym zaangażowaniem intelektualnym. Dla ukształtowania tej postawy konieczna jest znajomość języka telewizji, jak również mechanizmów oddziaływania telewizji na odbiorcę³².

Pierwszych kilka lat życia jest takim okresem w rozwoju psychicznym człowieka, w którym brak krytycyzmu jest czymś naturalnym. U najmłodszego odbiorcy zdolności krytyczne nie są jeszcze wykształcone, dlatego bardzo łatwo ulega on sugestiom. Dziecko nie podważa słuszności tego, co mówią dorośli – rodzice, nauczyciele, osoby występujące w telewizji – nawet wówczas, gdy są to treści sprzeczne. Dzieje się tak dlatego, gdyż dzieci nie mają jeszcze wyrobionego zmysłu oceny, a co za tym idzie, są bardzo narażone na złe wpływy telewizji³³.

---

³¹ Braun-Gałkowska, Ulfik-Jaworska, *Zabawa w zabijanie*, s. 117; A. Lepa, *Media a postawy*, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003, s. 117-123.

³² Lepa, *Media a postawy*, s. 110-116.

³³ Najmłodsze dziecko szuka autorytetów i wzorów do naśladowania, które następnie bezkrytycznie naśladuje. Dziecko poszukuje wzorów do naśladowania zarówno w swoim bezpośrednim otoczeniu, jak i w środowisku medialnym. Najmłodszy odbiorca nie rozumie czy określone postacie z mediów są godne tego, aby się na nich wzorować. Tymczasem niektóre z tych osób mogą mieć zły wpływ na rozwój i kształtowanie osobowości dziecka. Obowiązkiem ro-

Człowiek dorosły powinien mieć wypracowany dystans wobec programów telewizyjnych, przejawiający się w krytycznej, roztropnej i wnikliwej ocenie ich zawartość. Niestety nie wszyscy dorośli odbiorcy osiągają dojrzałość pod tym względem. Niektórzy z nich pozostają bezkrytyczni. Dla nich odbiór kultury masowej „nie jest środkiem do celu, ale celem samym w sobie”³⁴. Odbiór telewizji nie może być bierny i powierzchowny, powinien być pełny i całościowy, charakteryzujący się dużym zaangażowaniem intelektualnym i emocjonalnym. Już od najmłodszych lat należy uczyć dziecko samodzielności myślenia w obcowaniu ze światem telewizji. Konieczne jest kształtowanie postawy krytycznej i twórczej. Tylko wówczas kontakt odbiorcy z telewizją będzie przebiegał z pożytkiem dla jego rozwoju. Należy wypracować w dziecku umiejętność aktywnej oceny etycznej przekazów telewizyjnych, aby nie ulegało ono biernie sugestiom treści przez nie przekazywanych³⁵.

Niezbędną postawą wobec telewizji jest również postawa twórczej aktywności. Osoba, która odbiera treści telewizyjne w sposób aktywny, nie ulega łatwo ich wpływowi, lecz potrafi korzystać z nich z pożytkiem dla własnego rozwoju. Jednostka wykazująca tę postawę nie ogranicza swojej aktywności jedynie do kontaktu z telewizją, lecz rozwija głównie własną twórczość, przypisując jej wyższą pozycję niż aktywności związanej z odbiorem przekazów telewizyjnych³⁶.

Wyżej wymienione postawy wobec telewizji należy rozwijać w dziecku już od najmłodszych lat. Właściwie ukształtowana postawa selektywnego wyboru mediów telewizyjnych i treści przez nie przekazywanych oraz postawa krytycznego i aktywnego odbioru przekazów telewizyjnych jest niezbędnym warunkiem prawidłowego korzystania z telewizji.

Kształtowanie powyższych kompetencji medialnych młodego odbiorcy, a tym samym przygotowanie go do spotkania z telewizją, może być realizowane w różnych środowiskach. Edukacja telewizyjna powinna być prowadzona nie tylko w rodzinie. Inną instytucją socjalizacji dziecka jest szkoła, a w niej szkolna edukacja medialna, a więc również edukacja telewizyjna, która może być

---

dziców jest osłabienie wpływu negatywnych postaw i zachowań postaci z mediów poprzez komentarz ułatwiający ich właściwe zrozumienie oraz stosowaną ocenę (Nagórny, *Dziecko wśród mediów*, s. 17).

³⁴ M. Braun-Gałkowska, *Wychowanie do korzystania ze środków masowego przekazu*, w: *Kościół a kultura masowa*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1984, s. 198.

³⁵ Nagórny, *Dziecko wśród mediów*, s. 24-25.

³⁶ Lepa, *Media a postawy*, s. 123-129.

realizowana w ramach samodzielnego przedmiotu lub poprzez ścieżkę międzyprzedmiotową zorientowaną na wychowanie medialne, w tym telewizyjne. Edukacja telewizyjna powinna być realizowana również przez państwo (w formie określonej polityki społecznej i medialnej), przez Kościół (w ramach katechez zogniskowanych wokół problematyki medialnej), przez organizacje na szczeblu międzynarodowym (poprzez konferencje poświęcone tematyce medialnej), a wreszcie przez samą telewizję (poprzez odpowiednie programy edukacyjne będące środkiem wychowania telewizyjnego).

ZAGROŻENIA DLA RODZINNEJ EDUKACJI TELEWIZYJNEJ

Dzieci od najmłodszych lat kształtują pewien schemat relacji z mediami, a w szczególności z telewizją. Z uwagi na to, iż najczęstszym miejscem odbioru telewizji jest dom rodzinny, rodzice mają decydujący wpływ na wykształcenie określonych nawyków oglądania telewizji przez dzieci, dotyczących ilości czasu poświęcanego na odbiór telewizji, rodzaju oglądanych programów oraz sposobu ich odbioru. Dzieci w tym względzie są kopią swoich rodziców. To właśnie od rodziców młodzi widzowie uczą się konkretnych wzorów korzystania z telewizji³⁷.

Rodzice czasami nie są w stanie nauczyć dziecka właściwego odbioru telewizji, gdyż sami nie potrafią umiejętnie z niej korzystać³⁸, a często są wręcz uzależnieni od telewizji. W wielu domach telewizor zajmuje najważniejsze miejsce. Jeżeli dorośli codziennie mnóstwo czasu poświęcają na odbiór telewizji i jest to jedyna forma spędzania przez nich wolnego czasu, to podobne nawyki wytwarzają się również u ich dzieci³⁹. Najskuteczniejszą metodą wychowawczą jest osobisty przykład. Podstawowym warunkiem wychowania dziecka do właściwego korzystania z telewizji i innych mediów jest osobiste

---

³⁷ D y c z e w s k i, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, s. 163. Oddziaływanie wzorów osobowych rodziców na dziecko odbywa się poprzez obserwację i naśladowanie rodziców przez dziecko (I z d e b s k a, *Rodzina, dziecko, telewizja*, s. 276.).

³⁸ „Media gwałtownie się rozwijają, lecz ich użytkownicy [...] pozostają na poziomie swego analfabetyzmu, tzn. nie potrafią używać mediów dla swojego rozwoju” (D y c z e w s k i, *Konieczność kompetencji medialnej w rodzinie*, s. 337).

³⁹ Zależność tę potwierdzają badania prowadzone w Stanach Zjednoczonych przez A. Huston, D. Zillmanna, J. Bryanta (J. I z d e b s k a, *Telewizja i inne media zagrażające współczesnej rodzinie*, w: *Media a edukacja, materiały II Międzynarodowej Konferencji, 18-21 kwietnia 1998 r.*, red. W. Strykowski, Poznań: Wydawnictwo eMPI² 1998, s. 204).

odniesienie rodziców do środków medialnego przekazu⁴⁰. A zatem, jeżeli rodzice odbierają przekazy telewizyjne selektywnie, wybierając tylko te, które są wartościowe, oraz krytycznie, poddając ich zawartość wnikliwej ocenie, to można oczekiwać, iż kontakt dziecka z telewizją również będzie aktywny.

Media elektroniczne często zakłócają organizację życia rodzinnego, gdyż wypełniają większość wolnego czasu wszystkim domownikom. Codzienne oglądanie telewizji zajmuje niekiedy dzieciom, jak również ich rodzicom tak dużo czasu, iż utrudnia im wzajemny kontakt. Wielogodzinny odbiór programów telewizyjnych często całkowicie wypełnia członkom rodziny każdą wolną chwilę, zabierając im czas, który powinien być przeznaczony na wspólne przebywanie i rozmowy. Nieracjonalne korzystanie z telewizji może więc stać się źródłem dezintegracji rodziny. W konsekwencji nadmiernego oglądania telewizji więzi rodzinne ulegają osłabieniu. Skupienie się domowników przed telewizorem wbrew pozorom nie przyczynia się do integracji rodziny. Nawet wówczas, gdy telewizja oglądana jest wspólnie przez członków rodziny, brakuje pomiędzy nimi kontaktu oraz rozmów zarówno w czasie emisji programu, jak i po jego zakończeniu⁴¹. M. Braun-Gałkowska stwierdza, iż oglądając telewizję członkowie rodziny mogą „spędzać więcej czasu obok siebie, ale nie z sobą”⁴².

Wpływ przekazów telewizyjnych na dziecko często pozbawiony jest kontroli wychowawczej ze strony rodziców. Oglądane programy telewizyjne dostarczają dziecku treści do rozmów z rodzicami. Niestety rodzice rzadko rozmawiają z dzieckiem o odczuciach, jakie wywołują w nim przekazy telewizyjne. Rodzice nie wykorzystują szansy wychowawczej, jaką daje im codzienne, wspólne oglądanie telewizji. Dorośli rzadko pomagają dziecku zrozumieć oglądane programy. Tymczasem analizowanie razem z dzieckiem różnych treści telewizyjnych rozwija jego krytycyzm i uczy go aktywnego odbioru telewizji⁴³. Dziecko bez pomocy dorosłych często nie jest w stanie właściwie zrozumieć treści programu. Młody odbiorca nieprzygotowany do krytycznego odbioru przekazów telewizyjnych jest wobec nich zupełnie bezbronny.

Telewizja często zakłóca proces socjalizacji dziecka w rodzinie. Niestety, obecnie coraz częściej to nie rodzice, ale telewizja i inne media mają decydu-

---

⁴⁰ Na g ó r n y, *Dziecko wśród mediów*, s. 31.

⁴¹ D y c z e w s k i, *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, s. 157-159, 166-167; I z d e b s k a, *Dziecko i rodzina polska*, s. 415.

⁴² *Wykorzystanie środków masowego przekazu*, s. 460.

⁴³ I z d e b s k a, *Rodzina, dziecko, telewizja*, s. 235-237.

jący wpływ na modelowanie osobowości dziecka, a więc również konstruowanie jego świata wartości. Telewizja staje się coraz potężniejszą instytucją socjalizacji dzieci, oddziałującą na postawy młodych odbiorców znacznie silniej, niż wzory i modele postaw i zachowań przekazywane im przez rodziców. Zastępowanie albo wyłączenie rodziców przez telewizję w pełnieniu przez nich funkcji socjalizacyjnej jest niepokojące z punktu widzenia rozwoju dziecka. Co gorsza, telewizja staje się główną agendą socjalizacji dziecka często za zgodą i akceptacją rodziców. Rodzice świadomie rezygnują z najważniejszej roli, jaką mają do wypełnienia – wychowawców własnych dzieci⁴⁴. Wychowawcą dziecka, coraz częściej niestety jedynym, staje się telewizja.

Dorośli często starają się zaspokoić jedynie materialne potrzeby dziecka nie dbając o jego potrzeby psychiczne. Telewizor jest czasem jedynym towarzyszem dziecka w mieszkaniu. Samotnemu dziecku, pozbawionemu kontaktu z rodzicami, pustkę wypełnia telewizja, w której dziecko szuka „przyjaciela, opiekuna i nauczyciela”⁴⁵. Tym samym telewizja kompensuje dziecku brak kontaktów z rodzicami, brak środowiska rodzinnego.

Szczególnie niebezpieczne w procesie wychowania dziecka jest traktowanie telewizji jako elektronicznej niańki w opiece nad dzieckiem. Niektórzy rodzice uważają telewizję za niańkę, która zajmuje się dziećmi wtedy, gdy dorośli nie mają na to czasu albo ochoty, gdy są zmęczeni albo zdenerwowani. Rodzice czują się spokojni, gdy dziecko jest w domu. Niestety, nie zawsze zwracają oni uwagę na treści, które docierają do dziecka z ekranu telewizora. Tym samym treści telewizyjne bez przeszkód wkraczają w życie najmłodszego odbiorcy nie skupiając na sobie uwagi jego rodziców⁴⁶. Kiedy rodzicom brakuje czasu na wychowanie dziecka, na ukształtowanie jego osobowości, robi to za nich telewizja.

WNIOSKI KOŃCOWE

„Właściwie wybierać i czynić godziwy użytek z odbioru”⁴⁷ – to podstawowe zadanie wychowania telewizyjnego odbiorcy. Kształtowanie umiejęt-

⁴⁴ T a ż, *Media elektroniczne*, s. 142; K a s z t e l a n, *Stan zareklamowania*, s. 96-97.

⁴⁵ I. S a m b o r s k a, *Dziecko i telewizja. Reklamy i bajki telewizyjne a zachowania językowe współczesnego przedszkolaka*, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej 2004, s. 115.

⁴⁶ S o k o ł o w s k i, *Telewizyjny świat agresji*, s. 14, 21-22.

⁴⁷ G a j d a, J u s z c z y k, S i e m i e n i e c k i, W e n t a, *Edukacja medialna*, s. 76.

ści właściwego korzystania z telewizji wymaga przygotowania. Wychowanie dziecka do selektywnego, krytycznego i aktywnego odbioru telewizji jest podstawowym zadaniem rodziców w ramach rodzinnej edukacji telewizyjnej. Rodzice od najmłodszych lat pomagają dziecku wybrać określoną drogę kontaktu z telewizją. Wybór tej drogi jest sprawą ogromnej wagi, bowiem odbiorca kroczy nią później całe życie. Pierwsze relacje dziecka z telewizją są niezwykle ważne, stają się bowiem drogowskazem do poruszania się w świecie telewizyjnym. Gdy dorosły odbiorca ma problem z wyborem lub oceną treści telewizyjnych, czyli, mówiąc dalej metaforycznie, staje na rozdrożu i nie wie, którą wybrać z dróg, pomocą służą mu wówczas doświadczenia telewizyjne, jakie wyniósł z dzieciństwa. Niestety nie zawsze jest to pomoc, czasem jest to przeszkoda w prawidłowym obcowaniu z telewizją.

Telewizja jest tylko „narzędziem w ręku” odbiorcy, którego może on używać w sposób właściwy lub nieprawidłowy. W literaturze dominuje przekonanie przede wszystkim o negatywnej roli telewizji w życiu młodego odbiorcy. Jej pozytywna rola jest zwykle pomijana, albo wręcz niedostrzegana. Podkreślenia wymaga jednak fakt, iż przekazy telewizyjne mogą dodatkowo wpływać na proces edukacji telewizyjnej dziecka. Dziecko z komunikatów telewizyjnych może czerpać wiele korzyści. Programy dostosowane do jego wieku, zgodne z potrzebami rozwojowymi, mogą odgrywać bardzo ważną pozytywną rolę w procesie kształtowania sfery poznawczej i emocjonalnej dziecka. Pozytywne treści telewizyjne mogą wzbogacać wiedzę dziecka, są bowiem źródłem zdobywania nowych informacji, a także wielu budujących doświadczeń i przeżyć.

BIBLIOGRAFIA

- Braun-Gałkowska M.: Potrzeba pedagogiki mediów, w: *Kultura w kręgu wartości*, red. L. Dyczewski, Lublin: TN KUL 2001.
- Braun-Gałkowska M.: Wychowanie do korzystania ze środków masowego przekazu, w: *Kościół a kultura masowa*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1984.
- Braun-Gałkowska M.: Wykorzystanie środków masowego przekazu w procesie wychowania rodzinnego, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982.
- Braun-Gałkowska M., Ulfik-Jaworska I.: Zabawa w zabijanie. Oddziaływanie przemocy prezentowanej w mediach na psychikę dzieci, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2002.
- Chwaszcz J., Pietruszka M., Sikorski D.: *Media*, Lublin: Wydawnictwo KUL, Wydawnictwo Gaudium 2005.

- Dyczeński L.: Konieczność kompetencji medialnej w rodzinie, w: *Rodzina, dziecko, media*, red. L. Dyczeński, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2005.
- Dyczeński L.: Rodzina polska i kierunki jej przemian, Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1981.
- Dyczeński L.: Rodzina twórcą i przekazicielem kultury, Lublin: TN KUL 2003.
- Gajda J.: Dziecko przed telewizorem, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1983.
- Gajda J.: Media audiowizualne – wpływowe środowisko wychowawcze dziecka: zagrożenia, szanse, profilaktyka, w: *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa. Telewizja i inne mass media w życiu dziecka – wyzwaniem dla edukacji medialnej*, red. J. Izdebska, T. Sosnowski, t. I, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 2005.
- Gajda J., Juszczyk S., Siemieniecki B., Wenta K.: Edukacja medialna, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2004.
- Grzegorski Z.: Dialog rodzinny – formacja i korektura wpływu masowego przekazu, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1982.
- Izdebska J.: Dziecko i rodzina polska wobec zagrożeń telewizji i innych mediów, w: *Rodzina XX wieku wobec dobra dziecka*, t. II: *W służbie dziecka*, red. J. Wilk, Lublin: Katedra Pedagogiki Rodziny KUL 2003.
- Izdebska J.: Media elektroniczne a proces wychowania w rodzinie. Wyzwania dla edukacji medialnej, w: *Rodzina, dziecko, media*, red. L. Dyczeński, Lublin: Wydawnictwo Gaudium 2005.
- Izdebska J.: Multimedia zagrażające współczesnemu dziecku, w: *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa. Komputer i Internet w życiu dziecka i obraz jego dzieciństwa*, red. J. Izdebska, T. Sosnowski, t. II, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 2005.
- Izdebska J.: Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji, Białystok: Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana 1996.
- Izdebska J.: Rodzinna edukacja medialna dziecka, w: *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, red. W. Strykowski, W. Skrzydlewski, Poznań: Wydawnictwo eMPI² 2004.
- Izdebska J.: Telewizja i inne media zagrażające współczesnej rodzinie, w: *Media a edukacja, materiały II Międzynarodowej Konferencji, 18-21 kwietnia 1998 r.*, red. W. Strykowski, Poznań: Wydawnictwo eMPI² 1998.
- Jachnis A., Terelak J. F.: Psychologia konsumenta i reklamy, Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta 1998.
- Jusewicz D.: Dziecko i reklama telewizyjna, w: *Środowiska wychowawcze i edukacja dorosłych w dobie przemian*, red. T. Aleksander, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2003.
- Kasztelan E.: Stan zareklamowania. Reklama wobec dziecka w środkach masowego przekazu, Wrocław: Atła 2 1999.
- Komorowska J.: Telewizja a wychowanie w rodzinie i zdrowie psychiczne dziecka, w: *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa: Pallottinum 1990.
- Lepa A.: Media a postawy, Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.

- Nagórny J.: Dziecko wśród mediów. Wychowanie w rodzinie do korzystania ze środków społecznego przekazu, Częstochowa: Święty Paweł 2004.
- Paweł VI: Instrukcja pastoralna *Communio et progressio*, w: *Kościół o środkach komunikowania myśli*, red. J. Góral, K. Klauza, Częstochowa 1997.
- Samborska I.: Dziecko i telewizja. Reklamy i bajki telewizyjne a zachowania językowe współczesnego przedszkolaka, Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej 2004, s. 115.
- Sokołowski M.: Telewizyjny świat agresji, „Edukacja Medialna” 4(1998), s. 13-22.
- Wróńska M.: Telewizja jako medium oddziaływania na dzieci i młodzież, „Edukacja Medialna” 1(1998), s. 9-14.
- Wróbel A.: Pedagogika wobec medialnej manipulacji, w: *Pedagogiczne drogowskazy*, red. B. Juraś-Krawczyk, B. Śliwowski, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2000.

FAMILY TELEVISION EDUCATION

Summary

Forming skills of appropriate reception of television transmission is a matter of great importance. Family is first and fundamental link that have an effect in shaping media competences of a child. It is a parents responsibility to help the child, since the youngest years, in proper shaping of his relationship with television. How the youngest recipient will use television, not only in the childhood, but also in the adult life depends on how long and how much work parents spend on preparation child to reception of the television. Child, since the youngest years, should be prepared to critical, active and creative use of television. Education with the youngest recipients above-mentioned media competences should become essence of family television education.

Słowa kluczowe: dziecko, rodzina, media, telewizja, edukacja medialna, kompetencje medialne.

Key words: child, family, media, television, media education, media competences.